

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.4>

УДК 351:328.185

В. В. Карлова,

д. держ. упр., професор, професор кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5945-2253>

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

V. Karlova,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of National Economy and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TOOLS FOR THE PREVENTION OF CORRUPTION IN THE SPHERE OF PUBLIC PROCUREMENT

У статті здійснено аналіз можливих корупційних ризиків у сфері публічних закупівель. Досліджено сучасні інструменти запобігання корупції у сфері публічних закупівель та можливості їх застосування в Україні.

Розкрито основні ознаки корупції та правопорушень, що мають ознаки корупційного ризику у процесі здійсненні публічних закупівель.

Проаналізовано основні принципи та підходи у боротьбі з корупцією, закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції у сфері публічних закупівель. Охарактеризовано фактори, які можуть суттєво підвищувати корупційні ризики у сфері публічних закупівель.

Визначено інноваційні інструменти запобігання корупції у сфері публічних закупівель, зокрема запровадження технології блокчейн, порталу викривачів корупції, здійснення громадського контролю у системі публічних закупівель; запровадження онлайн-курсів, тренінгів, семінарів, вебінарів з професіоналізації у сфері публічних закупівель.

The article analyzes possible corruption risks in the field of public procurement. Modern tools for preventing corruption in the field of public procurement and the possibilities of their application in Ukraine were studied. It has been established that the sphere of public procurement is today recognized by many international organizations, as well as national governments, as one of the most vulnerable to corruption. When purchasing goods, works and services for public funds, officials must demonstrate honesty, integrity and responsibility, applying established procedures on behalf of the state in order to maximize the necessary needs of the state and territorial communities. However, there may be a risk of abuse of official position for personal gain. Today, all civilized countries of the world are trying to organize the rules and procedures of public procurement in such a way as to minimize the risks of official abuse. Ukraine, which has implemented the Prozorro electronic public procurement system, is no exception. However, despite the introduction of such a system in our country, the corruption component in the field of public procurement still exists. Therefore, the introduction of innovative tools for preventing corruption in the field of public procurement is an urgent problem that requires separate research.

The main signs of corruption and the greatest manifestations of corruption risks in the field of public procurement have been identified. The basic principles and approaches to the fight against corruption, enshrined in the UN Convention

against Corruption in Public Procurement, are analyzed. Factors that can significantly increase corruption risks in the field of public procurement are characterized.

Innovative tools for preventing corruption in the field of public procurement have been identified, in particular, the introduction of blockchain technology, a portal for informants, and public control over the procurement process; introduction of online courses, trainings, seminars, webinars on professionalization in the field of public procurement. Blockchain can significantly help in the digitalization of public procurement, which will help minimize corruption risks in this area. The introduction of a whistleblower portal, where citizens can report (including anonymously) about facts of corruption that they were able to record, provides round-the-clock open access for reporting through internal channels about possible facts of corruption or corruption offenses. Public control is an important modern tool for combating corruption in public procurement. Civil society organizations and the media play an important role in organizing thorough investigations into public procurement procedures and results, and publicizing suspicious facts.

Ключові слова: *публічні закупівлі, корупція, корупційні ризики, інструменти запобігання корупції, система ProZorro, блокчейн, портал викривачів, громадський контроль, тренінги з професіоналізації.*

Keywords: *public procurement, corruption, corruption risks, corruption prevention tools, ProZorro system, blockchain, whistleblower portal, public control, professionalization trainings.*

Постановка проблеми. Сектор публічних закупівель сьогодні багатьма міжнародними організаціями, а також національними урядами визнається як один з найуразливіших для корупції. Купуючи товари, роботи та послуги за рахунок публічних коштів посадові особи повинні виявляти чесність, принциповість, відповідальність застосовуючи встановлені

процедури від імені уряду, щоб якнайкраще забезпечити необхідні потреби держави та територіальних громад. Однак при цьому можуть виникнути ризики зловживання службовим становищем з метою отримання особистої вигоди. Крім того, особи, які здійснюють постачання різних товарів і послуг, можуть пропонувати посадовій особі хабар за сприяння в отриманні комерційної переваги над своїми конкурентами. Методи, за допомогою яких недобросовісні суб'єкти неправомірно використовують публічні кошти, є різними – “відкати”, “вої” постачальники та недопуск їхніх конкурентів на торги, прописування умов тендерів винятково під “свою” компанію тощо [3].

Нині усі цивілізовані країни світу намагаються організувати правила й процедури публічних закупівель так, щоб мінімізувати ризики службових зловживань. Не є виключенням і Україна, яка починаючи з 2016 року запровадила електронну систему публічних закупівель ProZorro. Однак не зважаючи на запровадження такої системи в нашій державі, корупційна складова у сфері публічних закупівель досі має місце. Тому впровадження дієвих інструментів запобігання корупції у сфері публічних закупівель є актуальною проблемою, яка потребує окремого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню організації і здійснення публічних закупівель та протидії порушенням у цій сфері присвячені праці вітчизняних дослідників, зокрема О.Альциванович, А.Дараган, М.Нестерович, Н.Ткаченко, Я.Цимбаленко. Досвід країн ЄС щодо організації публічних закупівель вивчали Є.Романенко, Р.Щокін, окремі аспекти корупційних проявів у системі публічних закупівель досліджували М.Голованенко, В.Міняйло, О.Підмогильний, І.Сафонов, С.Сисюк, Р.Тосько, Н.Федірко, К.Хусанова ін. Причини корупції у сфері публічних закупівель вивчали А.Гаврилова, Л.Гальчинський, А.Дудар, О.Мельников та ін.

Заслуговують на увагу праці зарубіжних дослідників Г.Бекера, Дж.Стіглера, С.Роуз-Акерман, в яких розглядається сутнісні ознаки корупції. Цікавим є аналіз підходів щодо запобігання корупції у сфері публічних закупівель сучасних дослідників А.Мунджіу-Піпіді, Д.Норта, Б.Ротштейна.

Разом з тим, недостатньо дослідженою проблемою залишається впровадження дієвих інструментів запобігання корупції у сфері публічних закупівель, чим і обумовлена тема нашого дослідження.

Метою статті є аналіз можливих корупційних ризиків у сфері публічних закупівель та обґрунтування впровадження інноваційних інструментів запобігання корупції у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі існує багато визначень корупції. Її розглядають у кількох аспектах: соціальному, політичному, правовому. Найчастіше дослідники визначають корупцію як зловживання публічною владою, зокрема владними повноваженнями, або ресурсами з метою отримання особистої неправомірної вигоди окремими приватними особами чи групами. Зокрема такий підхід представлений в наукових публікаціях зарубіжних дослідників Г.Бекера, Дж. Стіглера та С.Роуз-Акерман [11; 14] і на сьогодні знайшов своє відображення в практичній діяльності міжнародних організацій, зокрема таких, як: Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Transparency International, Світовий Банк та інших. У дослідженнях А.Мунджіу-Піпіді, Д.Норта, Б.Ротштейна [12; 13; 15] увага акцентується на тому, що корупція досить часто виявляється у партикулярних відносинах, заснованих на соціальних чи споріднених зв'язках. У сфері публічних закупівель це виявляється у маніпулюванні процедурами закупівель на користь приватних осіб та груп і на шкоду відкритій і чесній конкуренції.

Слід зазначити, що механізми уникнення корупційних ризиків під час здійснення публічних закупівель в Україні розроблені на основі міжнародних та національних нормативних актів. Основні принципи та підходи до боротьби з корупцією закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [4], яку Україна ратифікувала у жовтні 2006 року. Стаття 9 Конвенції, розміщена в розділі “Заходи щодо запобігання корупції”, присвячена публічним закупівлям. Вступ та п'ять компонентів, зазначених у цій статті, характеризують ключові особливості ефективної системи протидії

корупції у сфері публічних закупівель. Основна мета запобігання корупції полягає у забезпеченні принципів прозорості, конкуренції та використання об'єктивних критеріїв у ході всього процесу публічних закупівель. Необхідною умовою реалізації положень Конвенції є створення ефективної правової бази для здійснення публічних закупівель, що сприяє попередженню корупції у цій сфері. Законодавча база має включати: основний закон, допоміжне законодавство (нормативні документи, підзаконні акти та/або постанови), а також інші правила, яких зобов'язані дотримуватися посадові особи, відповідальні за здійснення закупівель. У зазначеній статті Конвенції також вказано, що в законах необхідно конкретизувати, які саме посадові особи зобов'язані керуватися тією чи іншою частиною нормативно-правової бази. Незважаючи на позитивну практику застосування єдиної правової основи у межах всієї держави, централізовані закупівлі і закупівлі, що здійснюються муніципальними органами, можуть потребувати різних положень. У таких випадках необхідно розробити відповідні правила і процедури [4]. Отже, виходячи з основних положень статті 9 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, публічні закупівлі мають ґрунтуватися на чіткій регуляції і беззаперечному виконанні відповідного законодавства.

В Україні з метою запобігання та боротьби з корупцією був прийнятий Закон “Про запобігання корупції” [7], в якому корупція визначається як “використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей”. Стосовно ч. 1 статті 3 Закону, слід

уточнити, що до таких осіб відносяться всі суб'єкти, на яких поширюється його дія, зокрема особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови; державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, судді, поліцейські, військові посадові особи та інші суб'єкти [7]. Основні положення цього Закону стосуються і сфери публічних закупівель.

За визначенням Світового банку, корупція у сфері публічних закупівель “означає пропозицію, вручення, отримання або здирство цінного предмета з метою впливу на дії публічного службовця у процесі конкурсного відбору або виконання контракту” [5]. Посадові особи, які безпосередньо здійснюють публічні закупівлі від імені органу влади повинні на конкурентній основі з найменшими бюджетними витратами придбати продукцію належної якості. І від того, наскільки їх дії є прозорими, чесними, принциповими і відповідальними залежить весь процес закупівель, наявність чи відсутність корупційної складової. Наслідками корупції у сфері публічних закупівель є не лише нецільове і надмірне використання публічних коштів, але й неефективність конкурентного середовища, що суттєво впливає на економічний розвиток. Корумпованість системи публічних закупівель посилює недовіру громадян до органів влади.

Слід зазначити, що з метою мінімізації корупційних зловживань та забезпечення добросовісної конкуренції в Україні з ініціативи громадських організацій була створена система Prozorro через яку публічні закупівлі проводяться в електронній формі і яка є інструментом забезпечення прозорості закупівельних процедур за бюджетні кошти та визнана однією із найкращих практик у світових рейтингах прозорості публічних закупівель. Метою запровадження цієї системи є зробити прозорими тендери, які проводяться державними організаціями, установами, підприємствами, щоб мінімізувати можливості для недобросовісного використання коштів і

запобігти корупції. Згідно Закону України “Про публічні закупівлі”, усі публічні закупівлі в нашій державі проводяться через систему публічних електронних закупівель Prozorro [8]. Запровадження цієї системи зменшило можливості для зловживань і сприяє їх виявленню правоохоронними, контролюючими та судовими органами влади.

Водночас електронні закупівлі ускладнюють, але повністю не ліквідовують можливі корупційні схеми. Попри наявність системи Prozorro, яка дійсно запобігла багатьом проблемам у цій сфері, певні ризики лишаються й досі. Зацікавлені в корупції учасники торгів навчилися цю систему обходити, вигадуючи різні схеми. Нажаль, в цих схемах приймають участь чиновники та правоохоронці [10].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) проаналізувавши сферу публічних закупівель в Україні, ідентифікувало типові корупційні ризики, які можуть бути властиві всім замовникам товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальних громад [6]. Проблеми корупційного характеру зустрічаються на всіх етапах закупівельного циклу, починаючи з етапу формування замовлення, закінчуючи етапом виконання контракту.

Найпоширенішими корупційними ризиками за даними НАЗК в публічних закупівлях є:

- завищення очікуваної вартості закупівлі, її обсягів;
- штучне розділення предмету закупівлі для уникнення конкурентних процедур;
- дискримінаційні умови тендерної документації та обмеження конкуренції;
- необґрунтоване застосування переговорної процедури закупівлі;
- необ’єктивність та упередженість під час розгляду тендерної пропозиції;
- вимагання паперових документів у складі тендерної пропозиції та зразків товару (продукції);

– необґрунтоване внесення змін до договору про закупівлю через укладення додаткових угод;

– недопостачання товарів (робіт/послуг), приймання продукції, яка не відповідає умовам договору тощо [6].

Слід зазначити, що дослідники корупції у сфері публічних закупівель, зокрема, О.Альциванович, Я.Цимбаленко, відзначають основні порушення, що мають ознаки корупційного ризику у процесі здійсненні публічних закупівель: створення такого складу учасників, який дає можливість уникати застосування процедур торгів поза певними обмеженнями, натомість використовувати більш спрощені процедури, включаючи пряме укладання договорів або закупівлю в одного виконавця; розроблення технічних умов або технічних завдань задля сприяння продажу певного продукту чи послуги або недопущення до участі в торгах потенційних учасників; висунення таких критеріїв оцінювання тендерних (цінових) пропозицій, що абсолютно не відповідають вимогам фактичної закупівлі і, безсумнівно, є дискримінаційними щодо певних постачальників; зловживання процедурами «закритих» тендерів (наприклад, торги з обмеженою участю, запит цінових пропозицій (котирувань) або закупівля в одного виконавця); розроблення заходів щодо укладення контрактів з очевидним наміром сприяння певному постачальнику; прийняття до розгляду від учасників торгів недостовірної інформації чи тендерної (цінової) пропозиції, підготовленої з порушенням установлених вимог; маніпулювання процесом прийняття рішень у межах роботи тендерного комітету [1, с. 100].

Щоб запобігти корупції у сфері публічних закупівель і забезпечити чесні і прозорі процедури мають відбутися кардинальні зміни в самій системі: удосконалення законодавства, незворотність покарання для корупціонерів, запровадження дієвих механізмів виконання законів, забезпечення прозорості процесу і підвищення культури закупівель у публічному секторі серед усіх його учасників.

Одним із інноваційних інструментів, впровадження якого може суттєво допомогти запобіганню корупції у сфері публічних закупівель, на нашу думку, є блокчейн – технологія розподіленого реєстру, яку можна використовувати для безпечного відстеження та зберігання даних. Ця технологія найбільше пов'язана з криптовалютами, але її також можна використовувати для багатьох додатків, включаючи і публічні закупівлі. Використання зазначеної технології у публічних закупівлях може допомогти органам публічної влади досягти більшої прозорості, адже всі транзакції процесу закупівлі записуються в розподілений реєстр блокчейну, що унеможливорює зміну даних. Це створює загальнодоступний запис про всі дії із закупівель, до якого може отримати доступ та перевірити будь-хто. У реєстрі інформація перевіряється, копіюється та одночасно зберігається в різних місцях по мережі, що забезпечує захищеність даних від стороннього впливу, а отже, мінімізує корупційні ризики.

Запровадження блокчейну допоможе: забезпечити більшу прозорість на надійність збереження даних у незмінному вигляді; здійснювати перевірку постачальників (адже стають відомими їх сертифікати та історія постачань); забезпечити прозорі аудиторські перевірки, що полегшить перевірку кожної дії у всьому ланцюгу постачання. До того ж не потрібно залучати додаткові ресурси на викладання всієї інформації для перевірки. Блокчейн може суттєво допомогти в оптимізації процесів закупівель, зменшуючи людський фактор. Це система не підпорядковується одному “центру” чи особі. Її ключовою перевагою є децентралізація у володінні даними, що фактично унеможливорює корупцію.

На сьогодні, як один із інструментів попередження та боротьби з корупцією, у багатьох країнах створений інститут викривачів в тому числі і у сфері публічних закупівель. Як зазначає В. Бенедик, викривач – це особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, добросовісно (за відсутності корисливих мотивів, мотивів неприязних стосунків, ані помсти, інших особистих мотивів) повідомляє спеціально

уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про вчинення іншою особою корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією [2, с. 214]. Крім того, інформація може надаватися і щодо намірів певних осіб скоїти правопорушення. У разі підтвердження такої інформації, особа, яка повідомляла про наміри здійснити правопорушення, корупційні дії, отримує відповідну фінансову винагороду. Слід зазначити, що наявність такого органу або особи в комерційних організаціях сьогодні є обов'язковим елементом корпоративної культури. У багатьох міжнародних, а також українських компаніях в організаційній структурі є посадова особа, яка відповідає за те, що будь-хто в середині організації або ззовні мав можливість повідомити про порушення закону або порушення правил діяльності, що сприяє мінімізації корупційних ризиків. Водночас в Україні є певні ризики, коли мова йде про викривачів і про фінансову винагороду за їх повідомлення про правопорушення в публічних закупівлях. Нереформована судова система поки що не дає можливості розраховувати на чесність судів щодо цих повідомлень, що безперечно зупиняє викривачів у наданні достовірної інформації і посилює зневіру людей стосовно того, що щось можна змінити, щоб запобігти корупції.

Одним із дієвих інструментів у попередженні і боротьбі з корупцією у сфері публічних закупівель є запровадження порталу викривачів, куди викривачі можуть повідомляти (в тому числі й анонімно) про факти корупції, які їм вдалося зафіксувати. Такий портал за ініціативою Національного агентства з питань запобігання корупції розпочав роботу в Україні з 1 вересня 2023 року. Портал забезпечує цілодобовий відкритий доступ для подання повідомлень через внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. Передбачається, що це має забезпечити можливість анонімним викривачам отримати після рішення суду 10% від суми корупційного правопорушення. Запровадження порталу викривачів є одним із інструментів реалізації антикорупційної політики, створення якого передбачають Закон України

“Про запобігання корупції” [7] та Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки [9].

Важливим інструментом протидії корупції у сфері публічних закупівель є здійснення громадського контролю [10]. Організації громадянського суспільства та засоби масової інформації відіграють важливу роль в організації ретельних розслідувань щодо процедур та результатів публічних закупівель, повідомляючи громадськість про підозрілі факти. У багатьох країнах роботу таких організацій було підтримано завдяки запровадженню політики відкритих даних, у рамках якої уряди вимагають від тих, хто укладає контракти організацій публікувати докладну інформацію щодо процедур публічних закупівель, включаючи оголошення про тендери, що проводяться або плануються, дані про кількість учасників тендерів, дані про переможців та підсумкові контракти (включаючи поправки, зроблені після укладення договору).

Відкритість системи публічних закупівель дає змогу громадськості моніторити та контролювати антиконкурентні та корупційні порушення у сфері закупівель. Це сприяє підвищенню ефективності перевірки публічних закупівель, виявленню недобросовісних практик та процедур, що проводяться на конкурсній основі. Прозорість процедур підвищує довіру громадян до влади, бізнесу, виходу нових компаній на ринок публічних закупівель, сприяє посиленню конкуренції, зниженню цін на товари та послуги, посилює впевненість суспільства в об'єктивності присудження контрактів.

Один із факторів, який може суттєво підвищувати корупційні ризики у сфері публічних закупівель – це нестача кваліфікованих фахівців з публічних закупівель, що позначається на їх проведенні. Особливо актуальною ця проблема є для місцевої влади, порівняно із закупівлями інших рівнів, оскільки ставить органи публічної влади на місцевому рівні у не вигідне становище у відносинах з великими приватними постачальниками, які можуть мати доступ до повноцінних юридичних консультацій, що може

створювати слабкі місця в закупівельному процесі, та сприяти виникненню корупційних ризиків для муніципальних утворень. У зв'язку з зазначеним, необхідно переглянути систему навчання та підвищення кваліфікації фахівців у сфері публічних закупівель, зокрема і в місцевих органах влади, запровадити онлайн-курси, семінари, тренінги, вебінари з професіоналізації, в межах яких би поєднувалися актуальні міжнародні підходи до здійснення публічних закупівель, ситуація у цій сфері в Україні та основні вимоги щодо професійної підготовки закупівельників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що механізми уникнення корупційних ризиків під час здійснення публічних закупівель в Україні розроблені на основі міжнародних та національних нормативних актів. Для введення в дію та застосування принципів прозорості, підзвітності, чесності та невідчужуваності, а також сприяння недопущенню зловживань при проведенні публічних закупівель в Україні у 2016 році була запроваджена електронна система Prozorro, яка дає змогу виявити корупційні ризики на усіх етапах здійснення публічних закупівель та протидіяти їм. Запровадження цієї системи зменшило можливості для зловживань у цій сфері. Однак певні ризики залишаються й досі.

Запобігання корупції у сфері публічних закупівель потребує системних зусиль. удосконалення законодавства, незворотність покарання для корупціонерів, запровадження дієвих механізмів виконання законів, забезпечення прозорості процесу і підвищення культури закупівель у публічному секторі серед усіх його учасників.

Мінімізації корупційних ризиків у сфері публічних закупівель сприяє впровадження новітніх електронних інструментів протидії корупції, зокрема технології блокчейн, яка може значно допомогти в цифровізації публічних закупівель, що безперечно сприятиме мінімізації корупційних ризиків у цій сфері. Завдяки автоматизації частини процесу закупівель, забезпеченню безпечного та захищеного від несанкціонованого доступу запису усіх

транзакцій та зменшенню потреби у сторонніх посередниках досягається більша прозорість публічних закупівель.

Важливим інструментом запобіганні корупції у сфері публічних закупівель є запровадження порталу викривачів, що дозволяє громадянам повідомляти (в тому числі й анонімно) факти корупційних правопорушень в здійсненні закупівель. Звернення уваги громадян на факти зловживання, дачі хабарів, комерційного підкупу та інших способів незаконного використання посадовими особами владних повноважень всупереч законним інтересам суспільства та держави у сфері публічних закупівель є важливим джерелом інформації у реагуванні на корупційні прояви.

Запобіганню корупційних ризиків у системі публічних закупівель сприяє громадський контроль. Громадські організації, активні громадяни можуть відстежувати закупівлі, які роблять органи публічної влади для суспільних потреб, і оскаржувати їх неправомірні дії.

Важливе значення у запобіганні корупції у сфері публічних закупівель має підготовка фахівців, які здійснюють закупівлі. Через навчання та підвищення кваліфікації, запровадження онлайн-курсів, тренінгів, семінарів, вебінарів має відбуватися професіоналізація фахівців з публічних закупівель на системній основі. Сьогодні потрібні фахівці, здатні не лише планувати та організувати закупівлі з метою задоволення потреб у товарах, роботах і послугах, а й які усвідомлюють свою місію участі та контролю в закупівлях відповідно до законодавства та підзаконних актів у сфері публічних закупівель, на принципах прозорості, ефективності, запобігання проявам корупції, розвитку добросовісної конкуренції. Необхідно створити всі умови для підготовки таких фахівців, що й визначає перспективи наших подальших наукових досліджень.

Література

1. Альциванович О., Цимбаленко Я. Теоретико-категоріальний аналіз поняття публічних закупівель та корупційних ризиків при їх здійсненні в Україні. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6. № 9. С. 92–103.
2. Бенедик В. І. Інститут викривачів в Україні: проблеми визначення поняття. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 4. С. 212–215.
3. Карлова В., Оболенський О.Ю. Громадський контроль у системі публічних закупівель : теоретико-прикладні аспекти. Економіка та підприємництво. URL : [https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/38597/ep_22_49-1.pdf?sequence=1&isAllowed=](https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/38597/ep_22_49-1.pdf?sequence=1&isAllowed=1)
4. Конвенція Організація Об'єднаних Націй проти корупції : URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
5. Кравченко В. М. Формалізація процедур в системі публічних закупівель PROZORRO / В. М. Кравченко, І. Г. Сивицька, Д. Г. Теленкова // Економіка і організація управління. 2018. № 1. С. 24-33.
6. НАЗК визначило 25 типових корупційних ризиків у публічних закупівлях : URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyznachylo-25-tyrovuyh-koruptsijnyh-ryzykiv-u-publichnyh-zakupivlyah/>(дата звернення: 22.08.2023).
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10 2014 р. № 1700-VII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 22.08.2023).
8. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (дата звернення: 22.08.2023).
9. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.2023 р. № 220. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.08.2023).
10. Чи можуть замовники уникати змов та корупції на державних закупівлях у системі Prozorro. Кейс "Енергоатому". URL :

<https://apostrophe.ua/ua/article/society/2023-07-05/mogut-li-zakazchiki-izbegat-sgovora-i-korrupsii-na-gosudarstvennyih-zakupkah-v-sisteme-prozorro-keys-energoatoma/52875>

11. Becker G.S., Stigler G.J. Law Enforcement, Malfeasance, and Compensation of Enforcers. / Journal of Legal Studies, 1974, Vol. 3(1).

12. Mungiu Alina. Corruption: Diagnosis and treatment, Journal of democracy, 2016. P .86-99.

13. North Douglass C. Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge University Press. 2018.

14. Rose Ackerman S. Corruption: A Study in Political Economy. New York: Academic Press, 1978.

15. Rothstein Bo and Eric M. Uslaner. All for all: Equality, corruption, and social trust. World politics, 2015. P. 41-72.

References

1. Al'tsyvanovych, O. and Tsymbalenko, Ya. (2018), "Theoretical and categorical analysis of the concept of public procurement and corruption risks in their implementation in Ukraine", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 6, no 9, pp. 92-103.

2. Bedyk, V.I. (2015), "Institute of criminals in prevention and anti-corruption in Ukraine", *Porivnial'no-analitychne pravo*, vol. 4, pp. 212-215.

3. Karlova, V. and Obolens'kyj, O.Yu. (2022), "Public control in the public procurement system: theoretical and applied aspects", available at: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/38597/ep_22_49-1.pdf?sequence=1&isAllowed=Text (Accessed 23.08.2023).

4. UN (2007), "United Nations Convention against Corruption", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (Accessed 23.08.2023).

5. Kravchenko, V.M. Syvyts'ka, I.H. and Telenkova, D.H. (2018), "Formalization of procedures in the public procurement system ProZorro", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1, pp. 24-33.

6. NAZK (2021), “NAZK identified 25 typical corruption risks in public procurement”, available at: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyznachylo-25-typovyh-koruptsijnyh-ryzykiv-u-publichnyh-zakupivlyah/> (Accessed 22.08.2023).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine “On Prevention of Corruption”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (Accessed 22.08.2023).

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Public Procurement”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (Accessed 22.08.2023).

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution “On the approval of the State anti-corruption program for 2023-2025”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (Accessed 23.08.2023).

10. Kovalenko, A. (2023), “Can Customers Avoid Collusion and Corruption in Public Procurement within the Prozorro System? The Case of “Energoatom”, available at <https://apostrophe.ua/ua/article/society/2023-07-05/mogut-li-zakazchiki-izbegat-sgovora-i-korruptsii-na-gosudarstvennyih-zakupkah-v-sisteme-prozorro-keys-energoatoma/52875> (Accessed 23.08.2023).

11. Becker, G.S. and Stigler, G.J. (1974), “Law Enforcement, Malfeasance, and Compensation of Enforcers”, *Journal of Legal Studies*, vol. 3 (1).

12. Mungiu, A. (2016), “Corruption: Diagnosis and treatment”, *Journal of democracy*, pp. 86-99.

13. North, D.C. (2018), *Institutions, institutional change and economic performance*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

14. Rose, A.S. (1978), *Corruption: A Study in Political Economy*, Academic Press, New York, USA.

15. Rothstein, Bo and Uslaner, E.M. (2015), “All for all: Equality, corruption, and social trust”, *World politics*, pp. 41-72.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.